ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів

В И С Н О В О К

Щодо проекту Закону України про захист трудових мігрантів та боротьбу з шахрайством у працевлаштуванні за кордон (реєстр. № 2365) повторне друге читання

Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на засіданні 15 лютого 2022 року (протокол № 142) розглянув пропозиції та поправки, що надійшли від суб'єктів права законодавчої ініціативи до проекту Закону України про захист трудових мігрантів та боротьбу з шахрайством у працевлаштуванні за кордон (реєстр. № 2365), повернутого Верховною Радою України 08 липня 2022 року в Комітет для підготовки на повторне друге читання (Постанова Верховної Ради України № 2375-IX).

Відповідно до статті 116 Регламенту Верховної Ради України до законопроекту для підготовки його на повторне друге читання було внесено 43 пропозиції та поправки, що надійшли від народних депутатів України різних фракцій та груп. Загалом, до законопроекту на друге читання та повторне друге читання було внесено 120 пропозицій та поправок.

За результатами розгляду цих пропозицій було підготовлено порівняльну таблицю до законопроекту, яка містить усі внесені і невідкликані пропозиції та поправки до другого і повторного другого читань, з яких враховано 34 пропозиції, враховано частково 22 пропозиції, враховано редакційно 10 пропозицій та відхилено 54 пропозиції.

Загалом, підготовлена на повторне друге читання редакція законопроекту з урахуванням внесених поправок та пропозицій народного депутата України - голови робочої групи Бабенка М.В. (№№59, 65, 73, 99, 101, 108, 119) передбачає відміну ліцензування діяльності суб'єктів господарювання, які надають послуги з посередництва у працевлаштуванні за кордоном, та запровадження декларативного принципу ведення такої діяльності, який передбачає включення таких суб'єктів господарювання до переліку суб'єктів господарювання, що надають послуги з посередництва у працевлаштуванні за кордоном, за поданою ними декларацією.

На Міністерство економіки України покладається обов'язок ведення переліку суб'єктів господарювання, що надають послуги з посередництва у працевлаштуванні за кордоном, який має бути відкритим для всіх.

Проект також передбачає запровадження адміністративної відповідальності за здійснення суб'єктом господарювання діяльності з надання послуг з посередництва у працевлаштуванні за кордоном без включення до переліку суб'єктів господарювання, що надають послуги з посередництва у працевлаштуванні за кордоном, а також за стягнення з громадян будь-яких гонорарів, комісійних, винагород, інших видів оплати послуг з посередництва у працевлаштуванні в Україні або за кордоном. Контроль за діяльністю таких суб'єктів господарювання покладено на Державну службу України з питань праці.

Отже, для початку провадження діяльності з надання послуг з посередництва у працевлаштуванні за кордоном суб'єкт господарювання має:

1) бути зареєстрованим у встановленому законодавством порядку за видом економічної діяльності з посередництва у працевлаштуванні;

2) мати укладений з іноземним роботодавцем зовнішньоекономічний договір (контракт) про надання таких послуг;

3) мати зареєстроване місце провадження діяльності;

4) подати Декларацію про провадження такої діяльності.

У Декларації про провадження господарської діяльності у сфері посередництва зазначається інформація про:

1) державну реєстрацію в установленому законом порядку;

2) місцезнаходження, адреси провадження ним господарської діяльності;

3) дані керівника;

4) інформацію про укладений зовнішньоекономічний договір (контракт) та реєстраційні документи іноземного суб'єкта господарювання - роботодавця у державі місцезнаходження.

Виключення з переліку суб'єктів господарювання, що надають послуги з посередництва у працевлаштуванні за кордоном, здійснюється за рішенням Міністерства економіки з таких підстав:

1) за заявою суб'єкта господарювання;

2) у разі закриття підприємницької діяльності;

3) подання копії свідоцтва про смерть фізичної особи - підприємця;

4) неподання або порушення строків подання звітності;

5) акт Державної служби України з питань праці у зв'язку з невиконанням вимог про усунення порушень, передбачених частинами четвертою та шостою статті 38 Закону України «Про зайнятість населення»;

6) неможливість проведення Державною службою України з питань праці перевірки протягом шести місяців з дати визначеної у рішенні про проведення перевірки;

7) встановлення факту надання послуг з посередництва у працевлаштуванні за кордоном без укладеного зовнішньоекономічного договору (контракту);

8) встановлення у встановленому порядку особі статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, внаслідок працевлаштування за сприяння суб'єкта господарювання, що надає послуги з посередництва у працевлаштуванні за кордоном.

Також для таких суб'єктів господарювання законопроектом передбачено ряд обов'язків, зокрема:

1) надати громадянину до виїзду для працевлаштування за кордоном:

інформацію у письмовій формі про права та гарантії, які йому надаються за трудовим договором (контрактом), передбачені законодавством України та законодавством держави місцезнаходження роботодавця;

контактні дані консульських установ України у державі перебування;

проект трудового договору (контракту), завірений іноземним роботодавцем.

Одержання інформації та проекту трудового договору (контракту) підтверджується письмовим (електронним цифровим) підписом громадянина. Зазначені документи зберігаються у суб'єкта господарювання, що надає послуги з посередництва у працевлаштуванні за кордоном, протягом п'яти років;

2) вести облік громадян, які за його посередництва працевлаштовані за кордоном;

3) безоплатно надавати громадянам інформацію та консультації про переваги легального працевлаштування за кордоном тощо;

4) подавати до Міністерства економіки звітність про здійснення діяльності з надання послуг з посередництва у працевлаштуванні за кордоном;

5) повідомляти Мінекономіки про зміну даних, зазначених у Переліку суб'єктів господарювання;

6) у разі укладення нового або декількох зовнішньоекономічних договорів (контрактів) у місячний строк після їх укладення подавати відомості про них;

7) забезпечувати безперешкодний доступ до зареєстрованого місця провадження господарської діяльності.

Під час обговорення законопроекту народні депутати України – члени Комітету поставили на підтвердження правку №73 (народного депутата України Бабенка М.В.) без урахування слів «включення або» в абзаці першому частини восьмої статті 38 Закону України «Про зайнятість населення». Вказана пропозиція була проголосована та підтримана більшістю голосів народних депутатів України – членів Комітету.

Враховуючи викладене та керуючись пунктом 3 частини першої статті 12, пунктами 4-6 частини першої статті 15, пунктами 5 і 6 частини першої статті 16 Закону України «Про комітети Верховної Ради України», пунктом 3 частини першої статті 123 Регламенту Верховної Ради України Комітет ухвалив цей висновок та рекомендує:

1. Схвалити текст порівняльної таблиці з пропозиціями і поправками народних депутатів України до проекту Закону України про захист трудових мігрантів та боротьбу з шахрайством у працевлаштуванні за кордон

(реєстр. № 2365), а також з урахуванням проголосованої на засіданні Комітету поправки №73 внесеної народним депутатом України – головою робочої групи Бабенком М.В.

2. Внести порівняльну таблицю до проекту Закону України про захист трудових мігрантів та боротьбу з шахрайством у працевлаштуванні за кордон (реєстр. № 2365) на розгляд парламенту.

3. Прийняти у повторному другому читанні та в цілому проект Закону України про захист трудових мігрантів та боротьбу з шахрайством у працевлаштуванні за кордон (реєстр. № 2365).

4. Доручити голові підкомітету з питань регулювання трудових відносин та зайнятості населення Комітету з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів Бабенку М.В. виступити на пленарному засіданні Верховної Ради України з цього питання.

Висновки юридичної експертизи та редакційного опрацювання додаються.

Додаток: порівняльна таблиця на 80 арк.

Голова Комітету **Г.Третьякова**

Бондар Д.С. 255-49-38

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів

Р І Ш Е Н Н Я

Протокол № 142 **15 лютого 2023 року**

Про схвалення рекомендацій слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на тему: «Вплив розмірів прожиткових мінімумів на стан соціального захисту громадян України, особливо пенсіонерів, осіб з інвалідністю в Україні та дітей до 18 років»

Відповідно до статті 29 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» та виконання Плану роботи Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на період роботи восьмої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання, заслухавши та обговоривши інформацію народних депутатів України, представника Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, представників центральних органів виконавчої влади, наукового середовища та громадських організацій,

Комітет в и р і ш и в:

1. Схвалити рекомендації слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на тему: «Вплив розмірів прожиткових мінімумів на стан соціального захисту громадян України, особливо пенсіонерів, осіб з інвалідністю в Україні та дітей до 18 років», які відбулися 7 грудня 2022 року (додаються).
2. Надіслати зазначені рекомендації Кабінету Міністрів України, іншим центральним органам виконавчої влади, для розгляду та їх реалізації, обласним військовим адміністраціям для врахування в роботі.
3. Кабінету Міністрів України поінформувати Комітет про хід виконання рекомендацій до 01 червня 2023 року.

Голова Комітету **Г. Третьякова**

Схвалено
рішенням Комітету Верховної
Ради України
з питань соціальної політики
та захисту прав ветеранів

(Протокол від 15.02.2023 № 142)

Г. Третьякова

РЕКОМЕНДАЦІЇ

учасників слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на тему: «Вплив розмірів прожиткових мінімумів на стан соціального захисту громадян України, особливо пенсіонерів, осіб з інвалідністю в Україні та дітей до 18 років»

Учасники слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів, які відбулися 07 грудня 2022 року, заслухавши та обговоривши виступи народних депутатів України, представників центральних та місцевих органів виконавчої влади, наукового середовища та громадських організацій, зазначають наступне.

Забезпечення функціонування системи соціального захисту населення – ключове завдання державної соціальної політики. Військова агресія Росії спричинила в Україні значні втрати людського ресурсу, масштабні руйнації виробничого потенціалу та соціальної інфраструктури, нові форми раптової бідності та зростання державного боргу. Знизилися доходи та рівень життя населення, основним показником яких є прожитковий мінімум – базовий соціальний стандарт для обґрунтування розміру мінімальної пенсії за віком, надання державної соціальної допомоги та регулювання оплати праці, а також інших доходів населення.

Щомісяця держава витрачає до 250 млрд грн, більше ніж половина з яких спрямовується на оборону. У зв'язку з чим, забезпечення належного фінансування соціальної сфери і соціальних виплат потребує нормативної та організаційної оптимізації бюджетних витрат, зокрема на цілі соціального захисту. Теоретичну основу такої оптимізації має становити нова концепція про зміст та взаємодію соціальних норм і нормативів, соціальних стандартів і соціальних гарантій. Державну політику доцільно переорієнтувати на переважно активні та реабілітаційні заходи, встановлення реальної, науково обґрунтованої межі бідності.

Домінуючою у науковому обігу є пропозиція про те, що повну компенсацію втрачених з різних причин доходів до встановленої межі бідності варто передбачати тільки для непрацездатних груп населення. Щодо працездатних осіб – компенсації повинна підлягати частина від суми дефіциту доходу, стимулюючи активізацію власних зусиль. Варто зауважити, більшість працездатного населення ані морально, ані матеріально не готова вирішувати соціальні проблеми самостійно.

У загальному розумінні прожитковий мінімум – вартісна оцінка споживчого бюджету. Закон України «Про прожитковий мінімум» заклав основу для його встановлення, затвердження та врахування при реалізації державою конституційної гарантії на достатній життєвий рівень громадян. Розміри прожиткових мінімумів є базовими для розрахунку видатків на потреби соціального захисту та формування на їх основі бюджетів усіх рівнів, соціальних фондів.

Недотримання, ігнорування вимог зазначених положень обумовили невідповідність між нормами законодавства про соціальний захист і нормами законів про Державний бюджет України в частині соціальних видатків, спричинили першу кризу у механізмі реалізації соціальних прав. Поява категорії «рівень забезпечення прожиткового мінімуму (гарантований мінімум)» є наслідком такої кризи. Наступним негативним досвідом слід вважати практику призупинення чинності окремих соціальних норм, звуження їх змісту положеннями законів про Державний бюджет України. Найбільш тривалою слід вважати кризу, пов'язану з наявними прогалинами у законодавчому регулюванні щодо порядку перегляду величин прожиткового мінімуму та методології визначення його вартісних показників. На думку фахівців і соціальних партнерів, встановлення реального розміру прожиткового мінімуму, тобто методологічно обрахованого відповідно до закону і на науковій основі, в Україні не провадиться. Для оцінки рівня життя населення використовуються дві величин – законодавчо визначений та фактичний (реальний) прожитковий мінімум.

Останні роки прожитковий мінімум встановлюється на підставі розміру прожиткового мінімуму, затвердженого у законах про Державний бюджет України, у грудні поточного року з урахуванням його підвищення темпами, що на 2 відсоткових пункти перевищують показник прогнозного індексу споживчих цін, зміни ставки кредитування Національного банку України та інших факторів, що впливають на купівельну спроможність населення. Такий підхід Міністерство фінансів України застосувало задля розрахунку прогнозного прожиткового мінімуму на три роки у Бюджетній декларації на 2022-2024 роки. Всі показники є умовними цифрами, які не відповідають економічним реаліям фактичного прожиткового мінімуму, не враховують обставин, що об'єктивно можуть виникнути, зокрема: особливі потреби громадян, непередбачувані витрати, в тому числі на освіту, медицину тощо. Слід погодитись, що Україна більше 20 років поспіль переймається виключно фінансовими проблемами, пов'язаними із неможливістю виконання всього обсягу своїх соціальних зобов'язань. Залишаються поза увагою нові заходи

соціальної політики у подоланні бідності та підходи до методології обрахування базового соціального стандарту. В Україні розрахунок розміру відбувається нормативним методом. У більшості європейських держав застосовуються різні підходи до встановлення прожиткового мінімуму. Для його розрахунку можуть використовуватися методи: математичний (за основу береться рівень доходів найменш заможних громадян і зрівнюється із середньою заробітною платою); ресурсний (держава визначає прожитковий мінімум виходячи зі своїх можливостей); вибірковий (проводяться опитування населення з метою визначення бажаного та необхідного прожиткового мінімуму); комбінований (поєднує в собі декілька способів, враховуючи продовольчі та непродовольчі витрати) та ін.

Права у сфері соціального захисту потребують особливого механізму їх забезпечення. У період дії режиму воєнного стану актуалізувалися питання можливостей держави щодо фінансування соціальних зобов'язань у повному обсязі. Шляхи їх вирішення мають в обов'язковому порядку враховувати правові позиції Конституційного Суду України (далі – КСУ), які свідчать про визнання пріоритету цінності соціальних прав. У той же час, за правовою позицією КСУ, у разі значного погіршення фінансово-економічної ситуації, виникнення умов воєнного або надзвичайного стану, необхідності забезпечення національної безпеки України, модернізації системи соціального захисту тощо держава може здійснити відповідний перерозподіл своїх видатків із метою збереження справедливого балансу між інтересами особи та суспільства. Проте держава не може вдаватися до обмежень, що порушують сутність конституційних соціальних прав осіб, які безпосередньо пов'язані з обов'язком держави за будь-яких обставин забезпечувати достатні умови життя, сумісні з людською гідністю (абзац п'ятий підпункту 2.3 пункту 2 мотивувальної частини Рішення КСУ від 22 травня 2018 року N 5-р/2018).

Наявні ресурси держави та її соціальні зобов'язання є взаємозалежними, про що наголошено в актах міжнародного права з питань захисту прав і свобод людини і громадянина: Загальній декларації прав людини від 10 грудня 1948 року (стаття 22), Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року (стаття 9), Європейській соціальній хартії (переглянута) 1996 року (статті 11-14).

Згідно з позицією Комітету Організації Об'єднаних Націй з економічних, соціальних і культурних прав у випадку, коли наявних ресурсів явно недостатньо, за державою-учасницею залишається зобов'язання забезпечити максимально повне здійснення економічних, соціальних і культурних прав за обставин, що склалися, з метою захисту членів або групи суспільства, які перебувають у найбільш несприятливому становищі (пункти 4, 10 Заяви «Оцінка зобов'язання щодо вжиття заходів в максимальних межах наявних ресурсів», передбачених факультативним протоколом до Пакту від 10 травня 2007 року N 10 E/C.12/2007/1). Природа зобов'язань, що їх взяли на себе держави-учасниці полягає в тому, що ці держави повинні забезпечити хоча б мінімальний сутнісний рівень захисту кожного з цих прав (U.N.Doc. E/1991/1/22-E/CN.4/1991/1 Annex III (1990).

Щодо прожиткового мінімуму

Частиною третьою статті 46 Конституції України визначено, що пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Прожитковий мінімум є одним із ключових показників, який впливає на рівень життя громадян України, зокрема пенсіонерів, осіб з інвалідністю та дітей, оскільки на його основі встановлюються розміри різних видів соціальної допомоги, соціальних та пенсійних виплат.

Проблеми формування прожиткового мінімуму та необхідність його осучаснення вже неодноразово обговорювалась на різних рівнях за участю народних депутатів, науковців, представників центральних органів виконавчої влади, профспілок та роботодавців, а також громадськості. Всі погоджуються з необхідністю зміни підходів до розрахунку та застосування прожиткового мінімуму.

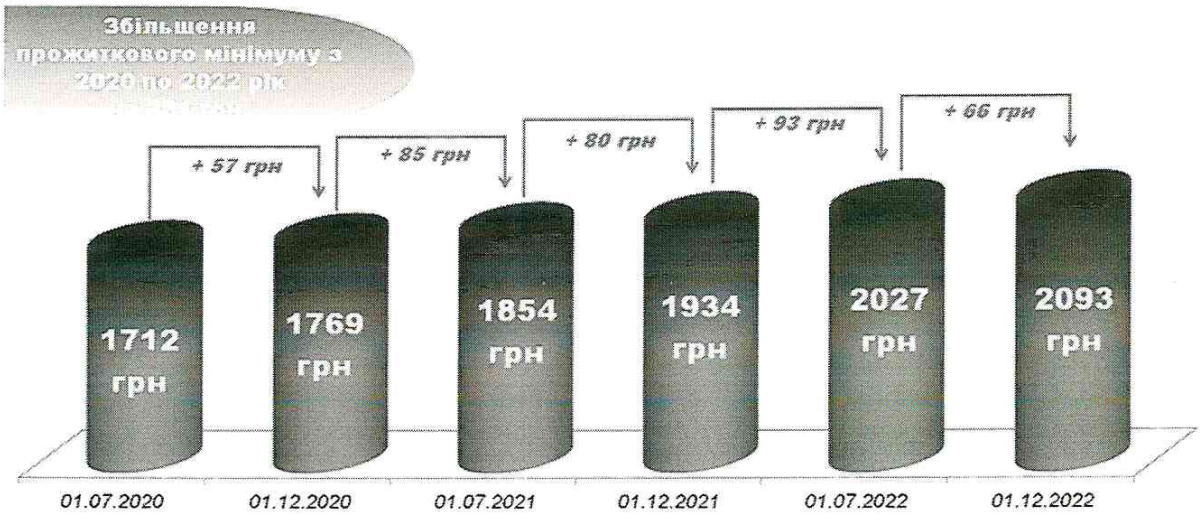
На сьогодні спостерігається загострення проблеми невідповідності затвердженого у Державному бюджеті України прожиткового мінімуму його фактичному розміру, визначеному відповідно до чинного законодавства.

Співвідношення затвердженого та фактичного розмірів прожиткового мінімуму останнім часом має тенденцію до зменшення, яке у середньому на одну особу становило у 2020 році 47,1 %, у 2021 році 45,6 %, у 2022 році 40,7 %, а прогноз на 2023 рік становить 33,9 відсотка.

Підвищення розмірів прожиткового мінімуму, яке останнім часом закладається при розробці проекту держбюджету, тільки частково компенсує інфляційні процеси.

Така ситуація негативно впливає на купівельну спроможність доходів населення, сприяє зниженню рівня життя громадян та посиленню соціальної напруги у суспільстві.

Динаміка прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність 2020 - 2022 роки

Довідково: *Мінсоцполітики надає Мінфіну, як головному розробнику законопроекту про державний бюджет, пропозиції щодо встановлення розмірів прожиткового мінімуму, підготовлені на базі фактичного його розміру з урахуванням прогнозованого рівня інфляції (відповідно до пункту 16 Порядку розроблення проектів прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку, Бюджетної декларації та державного бюджету, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 № 621).*

В умовах військової агресії російської федерації проти України, необхідності спрямування видатків державного бюджету на ключові потреби армії, забезпечення обороноздатності країни і реалізації заходів захисту безпеки населення прогнозні розміри прожиткового мінімуму на 2023 рік визначено на рівні грудня поточного року з огляду на реальні фінансові можливості бюджетів усіх рівнів, бюджету Пенсійного фонду й інших фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

*Відповідно до Закону України „**Про Державний бюджет України на 2023 рік**", прийнятого Верховною Радою України 03.11.2022, розміри прожиткового мінімуму на 2023 рік встановлено у таких розмірах:*

на одну особу в розрахунку на місяць – 2 589 грн;
для дітей віком до 6 років – 2 272 грн;
для дітей віком від 6 до 18 років – 2 833 грн;
для працездатних осіб – 2 684 грн;
для осіб, які втратили працездатність, – 2 093 гривні.

Водночас, пунктом 10 Прикінцевих положень цього Закону передбачено доручення Кабінету Міністрів України після припинення чи скасування воєнного стану в Україні опрацювати, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного бюджету та оцінювання обґрунтованості додаткової потреби у бюджетних коштах, питання щодо збільшення видатків для підвищення розмірів прожиткового мінімуму і мінімальної заробітної плати на 2023 рік.

***Фактичний розмір** прожиткового мінімуму у цінах **жовтня 2022 року** становить:*

на одну особу в розрахунку на місяць – 6 394 грн;
для дітей віком до 6 років – 5 079 грн;
для дітей віком від 6 до 18 років – 6 415 грн;
для працездатних осіб – 7 231 грн;
для осіб, які втратили працездатність, – 4 702 гривні.

Розуміючи неприпустимість такої ситуації та зважаючи на важливість впливу цього стандарту при визначенні соціальних виплат при плануванні видатків бюджетів усіх рівнів, сфера застосування прожиткового мінімуму потребує оптимізації, оскільки наразі прожитковий мінімум використовується для визначення розмірів більше ніж 180 показників. При цьому це не тільки соціальні виплати, а також розміри заробітних плат і велика кількість норм, які передбачають врахування прожиткового мінімуму для розрахунку адміністративних платежів, штрафів, передбачених у кримінальному, господарському, адміністративному законодавстві. По суті ці величини не мають ніякого відношення до прожиткового мінімуму як критерію бідності.

Наприклад, ставка судового збору встановлюється у розмірі до 350 прожиткових мінімумів, штраф за неподання платником податків звіту про контрольовані операції та/або документації з трансфертного ціноутворення складає 300 прожиткових мінімумів для працездатних осіб.

Отже істотне підвищення прожиткового мінімуму передбачає автоматичне, збільшення зазначених платежів, штрафів та зборів за отримання адміністративних послуг, відповідно, збільшується тиск на бізнес та громадян.

Тому необхідно для визначення розмірів, зокрема, грошових платежів, стягнень, адміністративних зборів застосовувати інші розрахункові величини.

Разом з тим, удосконалення лише методології визначення прожиткового мінімуму не вирішує питання фінансового забезпечення пенсійних і соціальних виплат, які на сьогодні обраховуються на основі прожиткового мінімуму.

До вирішення цього питання потрібно підходити комплексно з урахуванням реальних фінансових можливостей держави.

Щодо пенсійного забезпечення

Ті ж тенденції і проблеми спостерігаємо і в системі пенсійних виплат.

У системі пенсійного страхування розмір прожиткового мінімуму застосовується при визначенні мінімального розміру пенсії за віком, надбавок, підвищень до пенсій тощо. Відповідно, у зв'язку зі зростанням розміру прожиткового мінімуму протягом року підвищуються мінімальні пенсії, надбавки за понаднормовий стаж для тих, у кого основний розмір пенсії перевищує мінімальний, та надбавки і підвищення, які розраховуються виходячи з розміру прожиткового мінімуму.

Зокрема, відповідно до абзацу першого частини першої статті 28 Закону України „Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" (далі – Закон) мінімальний розмір пенсії за віком встановлюється в розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначеного законом, за наявності у чоловіків 35 років, а у жінок 30 років страхового стажу (згідно з пунктом 4-1 розділу XV Закону – 25 років страхового стажу для чоловіків та 20 років для жінок, якщо пенсію призначено до 01 жовтня 2011 року).

За кожний повний рік страхового стажу понад 35 років чоловікам і 30 років жінкам (згідно з пунктом 4-1 розділу XV Закону – понад 25 років чоловікам і 20 років жінкам, якщо пенсію призначено до 01 жовтня 2011 року) пенсія за віком збільшується на 1 відсоток розміру пенсії, обчисленої відповідно до статті 27 Закону, але не більш як на 1 відсоток мінімального розміру пенсії за віком (розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність) (абзац другий частини першої статті 28 Закону).

До розміру пенсії встановлюються надбавки, підвищення, доплати, а також (як надбавка до пенсії) пенсія за особливі заслуги, що передбачені чинним законодавством, розмір яких обчислюється, зокрема, у відсотках від розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Мінімальний розмір пенсії шахтарям, які відпрацювали на підземних роботах не менш як 15 років для чоловіків та 7,5 років для жінок за списком № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затвердженим Кабінетом Міністрів України, встановлюється незалежно від місця останньої роботи, у розмірі не менш як три розміри прожиткового мінімуму, встановленого для

осіб, які втратили працездатність (стаття 8 Закону України „Про підвищення престижності шахтарської праці").

При цьому законодавство створює значні диспропорції у соціальному захисті громадян, використовуючи різні рівні відсотків прожиткового мінімуму для різних соціальних і демографічних груп населення.

У разі, коли щомісячний розмір пенсійних виплат особам з інвалідністю (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткових пенсій, цільової грошової допомоги, сум індексації та інших доплат до пенсій, встановлених законодавством, крім пенсій за особливі заслуги перед Україною та щомісячної доплати до пенсії у зв'язку з втратою годувальника членам сімей шахтарів, смерть яких настала внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання) не досягає в осіб з інвалідністю (у тому числі дітей з інвалідністю) прожиткового мінімуму, встановленого законом для осіб, які втратили працездатність, та в осіб, яким призначено пенсію у зв'язку з втратою годувальника, на одного непрацездатного члена сім'ї 100 %, на двох – 120 %, на трьох і більше – 150 % прожиткового мінімуму, встановленого законом для осіб, які втратили працездатність, таким особам надається щомісячна державна адресна допомога до пенсії у сумі, що не вистачає до зазначених розмірів (абзац перший пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 26.03.2008 № 265 „Деякі питання пенсійного забезпечення громадян").

У разі коли щомісячний розмір пенсійних виплат (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткових пенсій, цільової грошової допомоги, сум індексації та інших доплат до пенсій, установлених законодавством, крім пенсій за особливі заслуги перед Україною) не досягає в осіб з інвалідністю внаслідок війни I групи – 650 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, II групи – 525 %, III групи – 360 %, в учасників бойових дій та постраждалих учасників Революції Гідності – 210 %, таким особам з інвалідністю внаслідок війни, учасникам бойових дій та постраждалим учасникам Революції Гідності виплачується щомісячна державна адресна допомога до пенсії в сумі, що не вистачає до зазначених розмірів (постанова Кабінету Міністрів України від 28.07.2010 № 656 „Про встановлення щомісячної державної адресної допомоги до пенсії особам з інвалідністю внаслідок війни та учасникам бойових дій").

Вищезазначена щомісячна державна адресна допомога до пенсії особам з інвалідністю внаслідок війни II і III груп із числа учасників бойових дій у період Другої світової війни та учасникам бойових дій у період Другої світової війни, яким виповнилося 85 років і більше, виплачується в розмірі, встановленому для осіб з інвалідністю внаслідок війни I групи.

Пенсії в разі втрати годувальника (або частина спільної пенсії кожного непрацездатного члена сім'ї), що призначається членам сімей військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію згідно із Законом України „Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб", з розрахунку на кожного непрацездатного члена сім'ї не може бути меншою ніж два визначені законом розміри прожиткового

мінімуму для осіб, які втратили працездатність (стаття 37 Закону України „Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб").

Відповідно до Закону України „Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" мінімальний розмір пенсії з грудня 2022 року становить:

1) 2093 грн в розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначеного законом, за наявності страхового стажу 30 / 35 років відповідно у жінок і чоловіків.

2) 2 680 грн (в розмірі 40 % мінімальної заробітної плати (6 700 грн)) для осіб, які досягли віку 65 років, за наявності страхового стажу 30 / 35 років відповідно у жінок і чоловіків;

3) 6 249 грн в розмірі не менш як три розміри прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність для шахтарів.

За кожний повний рік страхового стажу понад 35 років чоловікам і 30 років жінкам пенсія за віком збільшується на 1 відсоток основного розміру пенсії, але не більш як на 1 відсоток мінімального розміру пенсії за віком.

У разі збільшення розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначеного законом, а також у разі збільшення розміру мінімальної заробітної плати, визначеної законом про Державний бюджет України на відповідний рік, підвищується розмір мінімальної пенсії (крім пенсіонерів, які працюють (провадять діяльність, пов'язану з отриманням доходу, що є базою нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування).

Перерахунок пенсії проводиться з дня встановлення нового розміру прожиткового мінімуму / мінімальної заробітної плати.

Працюючим пенсіонерам після звільнення з роботи або припинення діяльності, пов'язаної з отриманням доходу, пенсія перераховується з урахуванням прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність / мінімальної заробітної плати, визначених законом на дату звільнення з роботи або припинення такої діяльності.

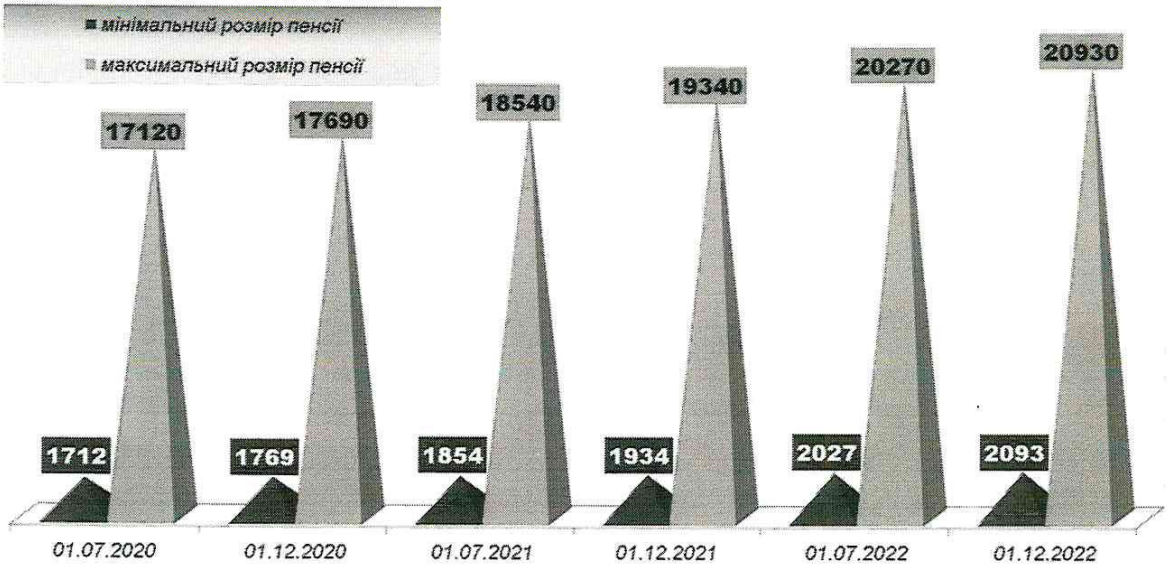
Максимальний розмір пенсії не може перевищувати десяти прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність.

Максимальний розмір пенсії з 01.07.2022 становив 20 270,00 грн, з 01.12.2022 становить 20 930 гривень.

Станом на 01.10.2022 кількість пенсіонерів становить 10 726 239 осіб, середній розмір пенсії – 4 539,36 гривень.

Із загальної чисельності пенсіонерів 4 975 осіб отримують пенсію / щомісячне довічне грошове утримання в розмірі, що перевищує максимальний розмір, 46 760 осіб отримують пенсію в максимальному розмірі.

Динаміка мінімального та максимального розміру пенсій за віком

Крім того розміри переважної більшості надбавок, підвищень до пенсій, а також державної соціальної допомоги визначаються виходячи із розміру прожиткового мінімуму, зокрема:

• тимчасова державна соціальна допомога непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату. *Допомога призначалася у період з 01.01.2018 по 31.12.2020 непрацюючій особі після досягнення чоловіками 60 років, жінками від 58 років років до 60 років (залежно від року народження), наявності у них не менше 15 років страхового стажу та відсутності права на пенсійну виплату при досягненні вказаного пенсійного віку.*

Розмір тимчасової допомоги визначається як різниця між прожитковим мінімумом для осіб, які втратили працездатність, і середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців, але не може перевищувати 100 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Допомога виплачується до досягнення віку, з якого особа отримувала право на призначення пенсійної виплати (63 роки або 65 років);

• державна соціальна допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю.

Допомога призначається особам, що одночасно відповідають таким умовам:

1) особи, які досягли віку 65 років і не мають права на пенсію відповідно до законодавства або яким установлено інвалідність в установленому порядку

2) не одержують пенсію або соціальні виплати, що призначаються для відшкодування шкоди, заподіяної ушкодженням здоров'я на виробництві, та допомоги, що призначається відповідно до Закону України „Про державну

соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю",

3) є малозабезпеченими особами (крім осіб з інвалідністю I групи та дітей померлого годувальника).

Крім того, право на соціальну допомогу мають:

особи з інвалідністю I групи, якщо вони не одержують пенсію;

діти померлого годувальника (у тому числі ті, що народжені до спливу 10 місяців з дня смерті годувальника), який на день смерті не мав страхового стажу, необхідного для призначення пенсії для особи з інвалідністю III групи.

Державна соціальна допомога встановлюється виходячи з розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність:

150 % – на трьох і більше дітей померлого годувальника,

120 % – на двох дітей померлого годувальника,

100 % – особам з інвалідністю I групи, жінкам, яким присвоєно звання „Мати-героїня", на одну дитину померлого годувальника,

80 % – особам з інвалідністю II групи,

60 % – особам з інвалідністю III групи,

50 % – священнослужителям,

30 % – особам, які досягли віку 65 років.

- державна соціальна допомога на догляд.

Державна соціальна допомога на догляд призначається:

особам з інвалідністю внаслідок війни з числа військовослужбовців (I групи; II і III групи, які є одинокими і за висновком лікарсько-консультативної комісії потребують постійного стороннього догляду),

особам з числа військовослужбовців, яким призначено пенсію за вислугу років, і які є особами з інвалідністю I групи або одинокими пенсіонерами і за висновком ЛКК) потребують постійного стороннього догляду,

одиноким малозабезпеченим особам, які за висновком ЛКК потребують постійного стороннього догляду і одержують пенсію за віком або за вислугу років чи по інвалідності,

малозабезпеченим особам з інвалідністю I групи, які одержують пенсію за віком або за вислугу років чи по інвалідності,

одиноким особам, які досягли 80-річного віку та за висновком ЛКК потребують постійного стороннього догляду.

Розмір державної соціальної допомоги на догляд встановлюється у розмірі від 15 до 100 % від розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;

- пенсія за особливі заслуги перед Україною.

Пенсія за особливі заслуги перед Україною. встановлюється громадянам, які мають значні заслуги у сфері державної, громадської або господарської діяльності, досягнення у галузі науки, культури, освіти, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту тощо.

Пенсія за особливі заслуги встановлюється як надбавка до розміру пенсії, на яку має право особа згідно із законом, у таких розмірах

прожиткового мінімуму, визначеного для осіб, які втратили працездатність:

від 35 до 40 % – Героям України, особам, нагородженим орденом Героїв Небесної Сотні, матерям, які народили п'ятеро і більше дітей та виховали їх до шестирічного віку тощо,

від 25 до 35 % – ветеранам війни, нагородженим за бойові дії орденом, медаллю „За відвагу" або медаллю Ушакова, спортсменам, космонавтам, народним депутатам України тощо,

від 20 до 25 % – особам, відзначеним почесним званням „заслужений", державними преміями України, колишніх Союзу РСР та Української РСР тощо;

- надбавки, призначені згідно із Законом України „Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту".

Пенсії або щомісячне довічне грошове утримання чи державна соціальна допомога, що виплачується замість пенсії, підвищуються для:

осіб з інвалідністю внаслідок війни особам з інвалідністю I групи – у розмірі 50 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, II групи – 40 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, III групи –30 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

учасників війни, нагородженим орденами і медалями – 15 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, іншим учасникам війни – на 10 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

членів сімей загиблих учасників війни і бойових дій, а також дружинам (чоловікам) померлих осіб з інвалідністю внаслідок Другої світової війни, які не одружилися вдруге, – на 25 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Дружинам (чоловікам) померлих учасників війни і бойових дій, партизанів і підпільників, визнаних за життя особами з інвалідністю від загального захворювання, трудового каліцтва та з інших причин, які не одружилися вдруге, пенсії або щомісячне довічне грошове утримання чи державна соціальна допомога, що виплачується замість пенсії, підвищуються на 10 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;

- надбавки донорам.

Почесні донори України мають право на отримання надбавки до пенсії у розмірі 10 % затвердженого прожиткового мінімуму на одну особу в розрахунку на місяць;

- надбавки на непрацездатних членів сім'ї.

До пенсії за вислугу років та по інвалідності, призначеної відповідно до Закону України „Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб" призначається надбавка непрацюючим пенсіонерам, які мають на своєму утриманні непрацездатних членів сім'ї, що належать до осіб, які забезпечуються пенсією в разі втрати годувальника, –

на кожного непрацездатного члена сім'ї в розмірі 50 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;

• щомісячна державна адресна допомога, призначена відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26.03.2008 № 265 „Деякі питання пенсійного забезпечення громадян".

У разі, коли щомісячний розмір пенсійних виплат особам з інвалідністю (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткових пенсій, цільової грошової допомоги, сум індексації та інших доплат до пенсій, встановлених законодавством, крім пенсій за особливі заслуги перед Україною та щомісячної доплати до пенсії у зв'язку з втратою годувальника членам сімей шахтарів, смерть яких настала внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання) не досягає в осіб з інвалідністю (у тому числі дітей з інвалідністю) прожиткового мінімуму, встановленого законом для осіб, які втратили працездатність, та в осіб, яким призначено пенсію у зв'язку з втратою годувальника, на одного непрацездатного члена сім'ї 100 %, на двох – 120 %, на трьох і більше – 150 % прожиткового мінімуму, встановленого законом для осіб, які втратили працездатність, таким особам надається щомісячна державна адресна допомога до пенсії у сумі, що не вистачає до зазначених розмірів.

У разі, коли щомісячний розмір пенсійних виплат, державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю, не досягає прожиткового мінімуму, встановленого законом для осіб, які втратили працездатність, таким особам надається щомісячна державна адресна допомога у сумі, що не вистачає до зазначеного розміру;

•щомісячна державна адресна допомога відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28.07.2010 № 656 „Про встановлення щомісячної державної адресної допомоги до пенсії особам з інвалідністю внаслідок війни та учасникам бойових дій".

У разі коли щомісячний розмір пенсійних виплат (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткових пенсій, цільової грошової допомоги, сум індексації та інших доплат до пенсій, установлених законодавством, крім пенсій за особливі заслуги перед Україною) не досягає в осіб з інвалідністю внаслідок війни I групи – 650 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, II групи – 525 %, III групи – 360 %, в учасників бойових дій та постраждалих учасників Революції Гідності – 210 %, таким особам з інвалідністю внаслідок війни, учасникам бойових дій та постраждалим учасникам Революції Гідності виплачується щомісячна державна адресна допомога до пенсії в сумі, що не вистачає до зазначених розмірів.

Вищезазначена щомісячна державна адресна допомога до пенсії особам з інвалідністю внаслідок війни II і III груп із числа учасників бойових дій у період Другої світової війни та учасникам бойових дій у період Другої світової війни, яким виповнилося 85 років і більше, виплачується в розмірі, встановленому для осіб з інвалідністю внаслідок війни I групи.

• щомісячна доплата до пенсії та державної соціальної допомоги в сумі, що не вистачає до 2100 грн відповідно до пункту 6 постанови Кабінету Міністрів України від 16.02.2022 № 118 „Про індексацію пенсій та заходи щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2022 році".

Якщо в непрацюючих одержувачів пенсії, державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства і дітям з інвалідністю, одержувачам державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю, розмір пенсії та державної соціальної допомоги (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткових пенсій, цільової грошової допомоги, щомісячної державної адресної допомоги) не досягає 2 100 грн здійснюється щомісячна доплата до вказаного розміру.

У свою чергу збережені спеціальні умови пенсійного забезпечення для суддів, військовослужбовців та службовців інших силових структур, прокурорів.

Згідно із Законом України „Про прокуратуру" пенсія *за вислугу років* призначається незалежно від віку за наявності на день звернення вислуги років не менше – 25 років, у тому числі стажу роботи на посадах прокурорів не менше 15 років. Пенсія по інвалідності прокурорам призначається особам з інвалідністю I або II групи за наявності стажу роботи в органах прокуратури не менше 10 років.

Розмір пенсії становить 60 % від суми їхньої місячної (чинної) заробітної плати за будь-які 60 календарних місяців такої роботи підряд перед зверненням за пенсією незалежно від наявності перерв протягом цього періоду на даній роботі.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається непрацездатним членам сім'ї прокурора, які були на його утриманні на момент смерті (при цьому дітям пенсія призначається незалежно від того, чи були вони на утриманні годувальника), за наявності у померлого годувальника стажу роботи в органах прокуратури не менше 10 років. Розмір пенсії становить 60 % середньомісячного заробітку на одного члена сім'ї, на двох і більше членів сім'ї - 70 відсотків.

Максимальний розмір пенсії (з урахуванням надбавок, підвищень, та доплат) не може перевищувати десяти прожиткових мінімумів, встановлених для осіб, які втратили працездатність.

Другим Сенатом Конституційного Суду України 13.12.2019 прийнято Рішення № 7-р(II)/2019 (далі – Рішення), яким визнано положення частини двадцятої статті 86 Закону „Про прокуратуру" щодо визначення умов та порядку проведення перерахунку пенсій працівникам прокуратури таким, що не відповідає Конституції України. При цьому встановлено порядок виконання Рішення про те, що частина двадцята статті 86 Закону України „Про прокуратуру" від 14 жовтня 2014 року № 1697–VII підлягає застосуванню в первинній редакції:

„20. Призначені працівникам прокуратури пенсії перераховуються у зв'язку з підвищенням заробітної плати прокурорським працівникам на рівні

умов та складових заробітної плати відповідних категорій працівників, які проходять службу в органах і установах прокуратури на момент виникнення права на перерахунок. Перерахунок призначених пенсій проводиться з першого числа місяця, наступного за місяцем, в якому настали обставини, що тягнуть за собою зміну розміру пенсії. Якщо при цьому пенсіонер набув право на підвищення пенсії, різницю в пенсії за минулий час може бути виплачено йому не більш як за 12 місяців. Пенсія працюючим пенсіонерам перераховується також у зв'язку з призначенням на вищу посаду, збільшенням вислуги років, присвоєнням почесного звання або наукового ступеня та збільшенням розміру складових його заробітної плати в порядку, передбаченому частинами другою, третьою та четвертою цієї статті, при звільненні з роботи або за кожні два відпрацьовані роки".

Перерахунок призначеної пенсії працівнику прокуратури проводиться на підставі довідки про заробітну плату (грошове забезпечення), виданої відповідним органом прокуратури, та за зверненням особи до органів ПФУ відповідно до чинного законодавства з урахуванням Рішення КСУ.

За оперативними даними Пенсійного фонду України на обліку перебуває 6 558 осіб, пенсія яким призначена відповідно Закону України „Про прокуратуру", із них 1170 осіб отримують пенсію більше десяти прожиткових мінімумів. Середній розмір становить 22 386 гривень.

Законом України „Про судоустрій і статус суддів" для належного матеріального утримання всіх суддів визначена особлива форма їх соціального забезпечення - щомісячне довічне грошове утримання.

Щомісячне довічне грошове утримання отримує суддя у відставці (стаж роботи на посаді судді не менше двадцяти років).

При досягненні таким суддею віку (62 років – чоловіки, 60 років – жінки), за ним зберігається право на отримання щомісячного довічного грошового утримання або, за його вибором, призначається пенсія на умовах, визначених Законом України „Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування".

Розмір щомісячного грошового утримання становить 50 % суддівської винагороди судді, який працює на відповідній посаді. За кожний рік роботи на посаді судді понад 20 років розмір щомісячного довічного грошового утримання збільшується на два відсотки грошового утримання судді.

Перерахунок раніше призначеного щомісячного довічного утримання проводиться у разі зміни розміру складових суддівської винагороди судді, який працює на відповідній посаді.

Визначений розмір щомісячного довічного грошового утримання виплачується без обмеження.

Станом на 01.10.2022 на обліку в органах Пенсійного фонду України перебуває 3 601 особа, щомісячне довічне грошове утримання яким призначене відповідно Закону України „Про судоустрій і статус суддів", середній розмір становить 95 140 гривень.

Щодо державної соціальної допомоги

При підвищенні прожиткового мінімуму відповідно збільшуються розміри усіх видів допомог, які надаються в залежності від прожиткового мінімуму.

До розміру прожиткового мінімуму прив'язані, зокрема розміри допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування; на дітей одиноким матерям; на дітей, хворих на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, на дитину, яка отримала тяжку травму, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, яким не встановлено інвалідність (далі – допомога на дітей, хворих на тяжкі захворювання); на дітей з інвалідністю та особам з інвалідністю з дитинства; малозабезпеченим сім'ям; на дітей, батьки яких ухиляються від сплати аліментів.

Види допомоги	Розмір залежно від прожиткового мінімуму	Розмір допомоги (станом на 01.12.2022
Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування	2,5 розміру прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, на дітей з інвалідністю, над якими встановлено опіку чи піклування, - 3,5 розміру прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку	для дітей до 6 років – 5 680 грн (для дітей з інвалідністю – 7 952 грн) для дітей від 6 до 18 років – 7 082,5 грн (для дітей з інвалідністю – 9 915,5 грн)
Допомога на дітей одиноким матерям	Різниця між 100 % прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців	для дітей до 6 років–2 272 грн; для дітей від 6 до 18 років – 2 833 грн
Допомога на дітей, хворих на тяжкі захворювання	Два прожиткових мінімумів для дітей відповідного віку	для дітей до 6 років – 4 544 грн, для дітей від 6 до 18 років – 5 666 грн
Державна соціальна допомога особам з інвалідністю з дитинства або дітям з інвалідністю віком до 18 років	Розмір визначається у відсотках від прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, залежно від категорії осіб з інвалідністю.	Розміри державної соціальної допомоги становлять від 2 100 грн до 7 863,65 грн
Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям	Розмір допомоги визначається як різниця між рівнем забезпечення прожиткового мінімуму (гарантований мінімум) та середньомісячним сукупним доходом малозабезпеченої сім'ї.	для працездатних осіб – 1 207,8 грн; для осіб, які втратили працездатність, та осіб з інвалідністю –2 093 грн; для дітей до 6 років – 2 953,6 грн,

	Рівень забезпечення прожиткового мінімуму затверджується щороку у Державному бюджеті України: - для працездатних осіб – 45 % прожиткового мінімуму; - для осіб, які втратили працездатність, та осіб з інвалідністю – прожиткового мінімуму 100 %; - для дітей – 130 % відповідного прожиткового мінімуму	для дітей від 6 до 18 років – 3 682,9 грн
Тимчасова державна допомога дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання (перебування) їх невідоме	Різниця між 100 % прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців, але не менше 50 % прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.	Розмір допомоги становить не менше ніж 1 136 грн для дітей віком до 6 років, та 1 416,5 грн для дітей віком від 6 до 18 років.

Крім того, згідно з Порядком протезування та ортезування виробами підвищеної функціональності за новітніми технологіями та технологіями виготовлення, які відсутні в Україні, та/або спеціальними виробами для занять спортом окремих категорій громадян, які втратили функціональні можливості кінцівки або кінцівок, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 518 (зі змінами) від розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб залежить:

- розмір грошової допомоги на протезування та/або ортезування кінцівки виробами підвищеної функціональності за технологіями виготовлення, які відсутні в Україні, без урахування податку на додану вартість (не може перевищувати 900 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого законом на момент укладення договору);

- розмір грошової допомоги на протезування та/або ортезування кінцівки спеціальними виробами для занять спортом без урахування податку на додану вартість (не може перевищувати 300 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого законом на момент укладення договору);

- сумарний розмір грошової допомоги на заміну приймальної гільзи (куксоприймача), післягарантійний ремонт протезно-ортопедичного виробу підвищеної функціональності за новітніми технологіями та технологіями виготовлення, які відсутні в Україні, та/або спеціального виробу для занять спортом, їх сервісне та післягарантійне обслуговування за весь період експлуатації (не може перевищувати 70 % граничної ціни виробу, встановленої Мінсоцполітики на момент укладення договору, в межах 250 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого законом на момент укладення договору (без урахування податку на додану вартість).

Також відповідно до Порядку виплати грошових компенсацій на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобілів та на транспортне обслуговування, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.02.2007 № 228 від розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, залежить розмір грошових компенсацій на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобілів та на транспортне обслуговування, які виплачуються особам з інвалідністю, законним представникам недієздатних осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю, які відповідно до законодавства мають право на забезпечення автомобілями.

Розміри річних грошових компенсацій на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобілів та мотоколясок становлять відповідно 22 % та 16 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, на транспортне обслуговування – 29 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Згідно зі статтею 28 Закону України „Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні" грошові компенсації на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобілів та на транспортне обслуговування призначають і виплачують місцеві державні адміністрації.

Щодо одноразової натуральної допомоги „пакунок малюка" або грошової компенсації її вартості

Забезпечення одноразовою натуральною допомогою „пакунок малюка" або грошовою компенсацією її вартості є соціально важливим чинником підтримки сімей, у яких народилась дитина, особливо в умовах воєнного стану. Забезпечення такою допомогою передбачено Законом України „Про державну допомогу сім'ям з дітьми", а також постановами Кабінету Міністрів України від 29.07.2020 № 744 „Деякі питання реалізації пілотного проекту з монетизації одноразової натуральної допомоги „пакунок малюка" (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 23.12.2021 № 1390) та від 25.11.2020 № 1180 „Деякі питання надання при народженні дитини одноразової натуральної допомоги „пакунок малюка" (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 23.12.2021 № 1390) (далі – Постанова № 1180).

Відповідно до Закону України „Про державну допомогу сім'ям з дітьми" батьки новонароджених дітей мають право обирати між одноразовою натуральною допомогою „пакунок малюка" або грошовою компенсацією вартості одноразової натуральної допомоги „пакунок малюка". Сума коштів грошової компенсації на одну дитину становить 3 розміри прожиткового мінімуму, встановленого на дітей віком до 6 років (станом на 01.12.2022 – 6 816 гривень).

Одноразова натуральна допомога „пакунок малюка" комплектується відповідно до Переліку дитячих товарів для комплектування одноразової натуральної допомоги „пакунок малюка" при народженні дитини, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від 17.07.2018 № 1025 (у редакції наказу Міністерства соціальної політики

України від 17.11.2020 № 771). Зазначений перелік, відповідно до Постанови № 1180, переглядається Мінсоцполітики не рідше ніж один раз на чотири роки.

З 1 січня 2021 року закупівля товарів для комплектування одноразової натуральної допомоги „пакунок малюка" здійснюється відповідно до Закону України „Про публічні закупівлі".

З огляду на це, зміна прожиткового мінімуму впливатиме на перелік товарів, що входять до одноразової натуральної допомоги „пакунок малюка" або грошової компенсації вартості одноразової натуральної допомоги „пакунок малюка".

Щодо соціальних послуг

Організація системи надання соціальних послуг в Україні регулюється Законом України від 17.01.2019 № 2671-VIII „Про соціальні послуги", який затверджено у новій редакції 1 січня 2020 року (далі – Закон).

Закон визначає організацію роботи з надання соціальних послуг, в тому числі питання фінансування надання соціальних послуг.

Зокрема, Законом визначено категорії громадян, яким всі соціальні послуги надавачами соціальних послуг державного та комунального секторів надаються за рахунок бюджетних коштів незалежно від їх рівня доходу, а саме: особам, які постраждали від торгівлі людьми і отримують соціальну допомогу відповідно до законодавства у сфері протидії торгівлі людьми, особам, які постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі, дітям з інвалідністю, особам з інвалідністю I групи, дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, особам з їх числа віком до 23 років, сім'ям опікунів, піклувальників, прийомним сім'ям, дитячим будинкам сімейного типу, сім'ям патронатних вихователів, дітям, яким не встановлено інвалідність, але які є хворими на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежні), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, дітям, які отримали тяжку травму, потребують трансплантації органа, потребують паліативної допомоги; особам, яким завдано шкоди пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією.

Крім того, всі соціальні послуги надавачами соціальних послуг державного та комунального секторів надаються за рахунок бюджетних коштів іншим отримувачам соціальних послуг, середньомісячний сукупний дохід яких становить менше двох прожиткових мінімумів для відповідної категорії осіб.

Також, Законом затверджено перелік соціальних послуг, які надаються надавачами соціальних послуг державного та комунального секторів за рахунок бюджетних коштів всім отримувачам послуг: соціальні послуги з інформування, консультування, надання притулку, представництва інтересів,

перекладу жестовою мовою, а також соціальні послуги, що надаються екстрено (кризово).

Законом України від 14.04.2022 № 2193-IX „Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях" визначено можливість надання соціальних послуг екстрено (кризово) особам/сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією, у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях.

Отримувачам соціальних послуг, середньомісячний сукупний дохід яких перевищує два прожиткові мінімуми, але не перевищує чотири прожиткові мінімуми для відповідної категорії осіб (крім визначених вище категорій громадян), соціальні послуги надаються з установленням диференційованої плати відповідно до Порядку установлення диференційованої плати за надання соціальних послуг, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 429.

За рахунок отримувача соціальних послуг або третіх осіб (крім визначених вище категорій громадян) соціальні послуги надаються сім'ям / особам, середньомісячний сукупний дохід яких перевищує чотири прожиткові мінімуми для відповідної категорії осіб.

Таким чином, зміна прожиткового мінімуму впливатиме на процес оплати соціальних послуг деяким категоріям громадян.

Щодо виплат військовослужбовцям та членам їх сімей

Частиною сьомою статей 13 та 15 Закону України від 22.10.1993 № 3551-XII "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" (далі – Закон) визначено право осіб з інвалідністю внаслідок війни та членів сімей загиблих (померлих) Захисників чи Захисниць України на виплату одноразової грошової допомоги в розмірах, визначених статтею 16^2 Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей":

750 прожиткових мінімумів, установлених законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в якому особа загинула (померла), - членам сімей загиблих (померлих) Захисників чи Захисниць України;

400 прожиткових мінімумів, установлених законом для працездатних осіб, - у разі встановлення інвалідності I групи;

300 прожиткових мінімумів, установлених законом для працездатних осіб, - у разі встановлення інвалідності II групи;

250 прожиткових мінімумів, установлених законом для працездатних осіб, - у разі встановлення інвалідності III групи.

Механізм призначення та виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) або інвалідності внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час участі в антитерористичній операції, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і

стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, деяких категорій осіб передбачено Порядком призначення та виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) або інвалідності деяких категорій осіб відповідно до Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту", затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2016 р. № 336 (далі – Порядок).

Відповідно до Порядку, протягом 2016-2021 років Мінветеранів одноразову грошову допомогу виплачено:

у 2016 році:

57 членам сімей загиблих на загальну суму 35 025,00 тис. гривень;

32 особам інвалідністю внаслідок війни на загальну суму 8 398,00 тис. гривень;

у 2017 році:

27 членам сімей загиблих на загальну суму 15 728,50 тис. гривень;

58 особам з інвалідністю внаслідок війни на загальну суму 15 562,40 тис. гривень;

у 2018 році:

35 членам сімей загиблих на загальну суму 38 488,50 тис. гривень;

65 особам з інвалідністю внаслідок війни на загальну суму 28 192,60 тис. гривень;

у 2019 році:

30 членам сімей загиблих на загальну суму 35 225,13 тис. гривень;

63 особам з інвалідністю внаслідок війни на загальну суму 29 615,05 тис. гривень;

у 2020 році:

61 члену сімей загиблих на загальну суму 77 340,00 тис. гривень;

143 особам з інвалідністю внаслідок війни на загальну суму 73 722,9 тис. гривень;

у 2021 році:

46 членам сімей загиблих на загальну суму 61 817,50 тис. гривень;

217 особам з інвалідністю внаслідок війни на загальну суму 118 456,80 тис. гривень.

З початку 2022 року таку виплату отримали 19 членів сімей загиблих на загальну суму 30 487,50 тис. гривень та 202 особи з інвалідністю внаслідок війни на загальну суму 119 483,28 тис. гривень.

Також, від встановленого прожиткового мінімуму залежить розмір наступних виплат, зокрема:

1) відповідно до частини четвертої статті 12 Закону учасникам бойових дій пенсії або щомісячне довічне грошове утримання чи державна соціальна допомога, що виплачується замість пенсії, підвищуються в розмірі 25 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;

2) відповідно до частини четвертої статті 13 Закону особам з інвалідністю внаслідок війни пенсії або щомісячне довічне грошове утримання чи державна соціальна допомога, що виплачується замість пенсії, підвищуються:

особам з інвалідністю I групи – у розмірі 50 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;

особам з інвалідністю II групи – 40 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність,

особам з інвалідністю III групи – 30 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

3) відповідно до частини четвертої статті 14 Закону учасникам війни, нагородженим орденами і медалями колишнього Союзу РСР за самовіддану працю і бездоганну військову службу в тилу в роки Другої світової війни, пенсії або щомісячне довічне грошове утримання чи державна соціальна допомога, що виплачується замість пенсії, підвищуються на 15 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, іншим учасникам війни – на 10 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Отже, розмір вищезазначених виплат, а також одноразової грошової допомоги залежить від визначеного прожиткового мінімуму, а його зростання (наближення до його реальної величини) дозволить збільшити розміри пенсій та виплат, зокрема одноразової грошової допомоги, які визначатимуться з урахуванням рівня інфляції.

Щодо призначення державних стипендій, стипендій Кабінету Міністрів України спортсменам, тренерам, видатним діячам та ветеранам фізичної культури і спорту, розміри яких встановлено у прожиткових мінімумах

До сфери діяльності Міністерства молоді та спорту України належить підготовка пропозицій щодо призначення державних стипендій, стипендій Кабінету Міністрів України спортсменам, тренерам, видатним діячам та ветеранам фізичної культури і спорту, розміри яких встановлено у прожиткових мінімумах, зокрема:

Указом Президента України від 17 серпня 2004 року № 919 «Про державні стипендії чемпіонам і призерам Олімпійських, Паралімпійських та Дефлімпійських ігор» стипендії призначаються з метою дальшої підтримки та визнання видатних особистих досягнень чемпіонам і призерам Олімпійських, Паралімпійських та Дефлімпійських ігор, які виступали у складі національних збірних команд України або колишнього Союзу РСР та за станом здоров'я не можуть брати участь у змаганнях найвищого, світового рівня з відповідних видів спорту, постійно проживають в Україні та не брали участі в офіційних міжнародних спортивних змаганнях за інші держави. Розмір таких стипендій становить від 3 до 4 прожиткових мінімумів для працездатних осіб та виплачується пожиттєво;

Указом Президента України від 13 листопада 2019 року № 844 «Про стипендії Президента України для видатних та молодих і перспективних спортсменів України з олімпійських видів спорту та їх тренерів» засновано 350 стипендій у розмірах від 3 до 16 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, виплачується від 1 до 2 років та призначається чемпіонам і призерам Олімпійських ігор, чемпіонам світу та їх тренерам; призерам чемпіонатів світу, чемпіонам та призерам чемпіонатів Європи, світу та Європи серед молоді (або у найближчій до дорослих віковій групі) та їх тренерам, спортсменам, які зайняли перше – третє місце на Юнацьких Олімпійських іграх, чемпіонатах світу або Європи серед юніорів (юніорок);

Указом Президента України від 10 вересня 2011 року № 906 «Про державні стипендії для видатних діячів науки, освіти, культури і мистецтва, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту та інформаційної сфери» засновано 100 стипендій у розмірі 1,5 прожиткових мінімумів для непрацездатних осіб кожна, призначається з метою стимулювання творчої праці видатним особам, які досягли 75 річного віку, з них 75 стипендій призначається на два роки та 25 – пожиттєво;

постановою Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2011 року № 1286 «Про заснування стипендії Кабінету Міністрів України для видатних тренерів, які забезпечують підготовку спортсменів до участі в Олімпійських та Паралімпійських іграх» засновано 75 стипендій, з них 50 для тренерів, які забезпечують підготовку спортсменів, включених до складу на участь в Олімпійських іграх та 25 стипендій для тренерів, які здійснюють підготовку спортсменів, включених до складу на участі в Паралімпійських іграх. Розмір стипендії становить 15 прожиткових мінімумів для працездатних осіб кожна і виплачуються вони строком до 1 року;

постановою Кабінету Міністрів України від 24 січня 2002 року № 80 «Про заснування стипендії Кабінету Міністрів України для видатних спортсменів, тренерів та діячів фізичної культури і спорту» засновано 100 стипендій для спортсменів, які припинили свою спортивну кар'єру та серед досягнень яких були 4-6 місця на Олімпійських, Паралімпійських, Дефлімпійських іграх, 1-3 місця на чемпіонатах світу або Європи серед дорослих з олімпійських видів спорту та видів спорту осіб з інвалідністю і які займаються активною, громадською діяльністю з популяризації видів спорту в Україні, та їх тренери, а діячі фізичної культури і спорту - за активну діяльність у сфері фізичної культури і спорту не менше ніж 30 років та вагомий внесок у розвиток цієї сфери. Така стипендія призначається терміном на один рік у розмірі 1,5 прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність кожна.

Зазначені стипендії призначаються Міністерством молоді та спорту на конкурсних засадах з метою визнання особистих досягнень видатних та молодих і перспективних спортсменів України, їхніх тренерів, що сприятиме запобіганню відтоку кращих тренерів за межі України, активізації роботи щодо пошуку нових спортивних талантів, а також видатним діячам фізичної культури і спорту за вагомий внесок у розвиток та популяризацію сфери

фізичної культури і спорту, покращенню їхнього соціального та матеріального становища.

Аналізуючи **вплив розмірів прожиткових мінімумів на стан соціального захисту населення,** можна дійти висновку, що розмір законодавчо встановленого прожиткового мінімуму не є показовим для розуміння яким насправді є розмір соціальної підтримки державою окремого громадянина чи людини.

Тому, на думку Міністерства соціальної політики України, наступним великим кроком для руху в напрямку адекватного рівня прожиткового мінімуму є зміна системи використання прожиткового мінімуму в соціальній сфері.

Крім того, треба змінити вектор соціальної підтримки, спрямувавши зусилля, перш за все, на надання людині, яка потрапила у складні життєві обставини, оптимального набору соціальних послуг для забезпечення її дієвими інструментами для виведення із стану бідності / складних життєвих обставин.

Таким чином, Міністерство соціальної політики України вважає, що на шляху забезпечення встановлення реального прожиткового мінімуму є обов'язковими такі кроки:

- запровадження сучасної методології з урахуванням міжнародної практики, що сприятиме перетворенню прожиткового мінімуму на величину, яка визначає ризик потрапляння громадян за межу бідності;
- зміна сфери застосування: реально обрахований розмір є підставою для соціальних гарантій, які є основним джерелом існування;
- реформування системи соціальної підтримки, яка відповідатиме принципам і стандартам соціальної політики Європейського Союзу. На цьому етапі передбачається змінити підходи до соціальної підтримки населення шляхом забезпечення громадян певним рівнем доходу та дієвими інструментами для виведення їх зі стану бідності (соціальні послуги, виплати, пільги тощо).

З цією метою необхідно реформувати систему встановлення соціальних гарантій для чого необхідно внести зміни до більш ніж 40 законодавчих актів з питань соціального захисту, відв'язати розміри посадових окладів бюджетників, а також розміри штрафів, адміністративних зборів, грошових стягнень від прожиткового мінімуму.

Також з метою комплексного перегляду системи соціального захисту населення та кодифікації законодавства у цій сфері необхідно розробити Соціальний кодекс.

Дослідницька служба Верховної Ради України відмічає, що бідність – складне соціально-економічне явище, що має багато характеристик та проявів, які не можна звести до певного універсального показника. За рівнем депривації у найбільш скрутному становищі перебувають самотні пенсіонери, особи з інвалідністю, багатодітні сім'ї, неповні родини. Враховуючи зазначене, План виконання заходів Стратегії подолання бідності в Україні був сформований

відповідно до основних видів бідності: соціальної, економічної та регіональної, що відповідає поширеній практиці у європейських країнах.

У Європейському Союзі бідними вважають осіб, дохід яких становить менше 50 % – 60 % від середнього показника рівня доходів населення по країні. Методика обчислення доходу передбачає включення до обрахунків усіх соціальних виплат. Скільки людей живуть за межею відносної бідності в Україні, точно невідомо. Відповідно до методики оцінки бідності, межа монетарної бідності в Україні – це рівень доходу (витрат), нижче від якого є неможливим задоволення особою основних потреб. Вартісне значення межі монетарної бідності є основою для віднесення особи до категорії бідних. Методика оцінки бідності включає підрахунок доходів і витрат, але не встановлює співвідношення з прожитковим мінімумом. Фактично, правова сутність поняття «межа монетарної бідності» зводиться до практичного аспекту – застосування показників бідності у забезпеченні адресної соціальної підтримки найбідніших верств населення. Чіткий логічний зв'язок між поняттями межа монетарної бідності та прожитковий мінімум відсутній.

У той же час, відповідно до статті 6 Закону України «Про індексацію грошових доходів населення», державною гарантією підвищення грошових доходів населення у зв'язку із зростанням цін є індексація. Індексації підлягають грошові доходи населення у межах прожиткового мінімуму, встановленого для відповідних соціальних і демографічних груп населення.

Не зважаючи на те, що Україна застосовує методику оцінки бідності, яка притаманна концепції відносної (деприваційної) бідності, у законодавстві прожитковий мінімум застосовується у різних аспектах: як державний соціальний стандарт, як базова величина для розрахунку виплат або величина доходу, нижче за яку у особи виникає право на певний вид соціального забезпечення. У зв'язку з цим розміри прожиткового мінімуму безпосередньо визначають рівень соціального захисту пенсіонерів, осіб з інвалідністю, дітей у віці до 18 років в Україні, а для окремих категорій рівень життя фактично залежить від розміру соціальної допомоги або пенсії.

Використання відносного критерію оцінки бідності відбувається практично в усіх економічно розвинених країнах, зокрема Європейському Союзі та країнах Організації економічного співробітництва та розвитку. Відмінність між абсолютною та відносною бідністю по суті полягає в тому, що перша визнає бідними тільки тих, хто живе нижче визначеного суспільством мінімального рівня, а друга – всіх, хто живе нижче за певний середній стандарт доходу.

З огляду на практичні потреби, система заходів соціального захисту повинна передбачати диференціацію, зокрема щодо видів і форм підтримки вразливих верств населення.

Бідність «слабких» – це бідність непрацездатних або частково працездатних осіб, осіб з особливими потребами, хронічно хворих та осіб, змушених нести надмірне навантаження (багатодітні сім'ї, сім'ї з особами з інвалідністю тощо). Соціальна бідність спостерігається у будь-яких суспільствах, але соціальна підтримка таких категорій осіб має схожі

організаційно-правові засади. Вона належить до основних функцій держави і має здійснюватися на засадах соціальної допомоги, а не соціального страхування.

У свою чергу, Спільний представницький орган об'єднань профспілок відмічає, що на сьогодні законодавчо встановлений прожитковий мінімум об'єктивно не здатний задовольнити основні потреби людини в усіх соціально-демографічних групах на фізіологічному та соціальному рівнях.

Разом з цим, пандемія коронавірусу та війна в Україні підкосили не лише здоров'я українців, але й завдали відчутного удару по фінансовому становищу населення.

Так, Регіональний директор Світового банку у Східній Європі Аруп Банерджі оцінює зростання рівня бідності в Україні в десятикратному розмірі, а удари по критичній інфраструктурі тільки ускладнюють економічну ситуацію.

До 90% українців можуть зіткнутися з бідністю та крайньою економічною вразливістю, якщо війна затягнеться на рік. Про це пише Reuters з посиланням на дослідження Організації Об'єднаних Націй.

За даними Програми розвитку ООН (ПРООН), близько 71 мільйона людей зіткнулися з бідністю через російсько-українську війну. Очікується, що вплив війни на ціни, продукти харчування та енергію призведе до збільшення кількості бідних у світі. За оцінками Світового банку 2022 року ця цифра зросте на 75-95 мільйонів.

Передбачається, що продовольча інфляція ще більше вдарить по бідних.

За попередніми оцінками, дві третини доходу на душу населення будуть витрачені на продукти харчування в країнах з низьким рівнем доходу, тоді як цей показник досягне чверті доходу у розвинених країнах.

За інформацією Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАНУ незалежно від сценарію розвитку соціально-економічних процесів, у 2022 році в Україні очікується суттєве зростання рівня бідності. За найбільш оптимістичними оцінками, показник зросте з 39,9% у 2021 році до 57,6% у 2022-му. Згідно з середніми варіантами макроекономічних прогнозів (за даними відомих аналітичних агенцій) та поміркованими оцінками експертів соціально-економічної сфери, рівень бідності у 2022 році становитиме 66,7%. За песимістичними оцінками, які передбачають найгірші сценарії розвитку подій, показник зросте до 79,3% або майже вдвічі порівняно з попереднім роком.

Водночас, попри вкрай складну ситуацію, пов'язану з російською воєнною агресією, Спільний представницький орган об'єднань профспілок наголошує, що для України має бути пріоритетом подолання бідності й забезпечення необхідних життєвих потреб більшості населення. Ця проблема потребує негайного вирішення, оскільки високий рівень бідності – це не лише постійне джерело соціальної напруги в суспільстві, а й стримувальний чинник для сталого економічного розвитку.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини відмічає, що Загальною декларацією прав людини передбачено, що «кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї».

Ратифікувавши Європейську соціальну хартію (переглянуту) частково, конвенції Міжнародної організації праці про основні цілі та норми соціальної політики № 117, про мінімальні норми соціального забезпечення № 102 та підписавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, Україна взяла на себе зобов'язання забезпечити рівень життя свого населення відповідно до міжнародних норм і стандартів та гарантувала соціальне забезпечення кожного громадянина не нижче встановленого законом прожиткового мінімуму, захист від бідності та соціального відчуження.

Здійснюваний Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини моніторинг додержання прав і свобод людини і громадянина засвідчив порушення права людей на достатній життєвий рівень та соціальний захист, закріплені Конституцією України, міжнародними договорами, у зв'язку із систематичним недодержання Урядом вимог законодавства при затвердженні розміру прожиткового мінімуму.

Саме цей стандарт, як зазначено в Законі України «Про прожитковий мінімум», розроблений з метою забезпечення реалізації державою конституційної гарантії громадян на достатній життєвий рівень.

Водночас протягом багатьох років цей показник не виконує функцію базового соціального стандарту.

Функцію прожиткового мінімуму як основоположного інструменту соціальної політики нівелює наявність низки проблем, які пов'язані як з систематичним недодержанням вимог законодавства щодо його формування, так і необхідністю перегляду методологічних підходів до визначення цього показника.

Можна визначити наступні проблемні аспекти формування прожиткового мінімуму в рамках діючого законодавства:

при його розрахунку застосовується ресурсний (в межах фінансових можливостей бюджету), а не нормативний (як визначено законом) метод;

має місце неузгодженість між розмірами фактичного (визначеного Міністерством соціальної політики України) та законодавчо затвердженого прожиткового мінімуму;

відсутність затверджених наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення (постанова КМУ від 11.10.2016 № 780, якою затверджувались відповідні набори, визнана не чинною та скасована на підставі рішень Окружного адміністративного суду міста Києва № 826/3639/17 від 25.04.2018, постанови Київського апеляційного адміністративного суду від 10.07.2018 та постанови Верховного Суду від 20.12.2018, прийнятих у справі № 826/3639/17, а іншої Кабінетом Міністрів України не приймалось);

встановлення прожиткового мінімуму відбувається без попередньої процедури проведення науково-громадської експертизи, що має здійснюватись згідно з Порядком, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 1999 р. № 1767 «Про науково-громадську експертизу набору продуктів харчування, набору непродовольчих товарів і набору послуг для встановлення прожиткового мінімуму».

Такі дії Уряду призводять до штучного зменшення розмірів усіх соціальних та пенсійних виплат, нарахування яких проводиться на підставі прожиткового мінімуму, а відтак і до погіршення соціальної захищеності та рівня життя населення.

Розміри прожиткового мінімуму підлягають невідкладному перегляду з метою їх максимально можливого приведення у відповідність до Закону України «Про прожитковий мінімум».

Разом із тим, постає нагальна необхідність перегляду основних принципів визначення прожиткового мінімуму та розроблення нових законодавчих механізмів з урахуванням міжнародного досвіду, які б забезпечували максимальну відповідність базового соціального стандарту реальній вартості споживчого кошика та послуг.

Зважаючи на викладене, учасники слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на тему: «Вплив розмірів прожиткових мінімумів на стан соціального захисту громадян України, особливо пенсіонерів, осіб з інвалідністю в Україні та дітей до 18 років» **р е к о м е н д у ю т ь:**

Кабінету Міністрів України:

1) після припинення чи скасування воєнного стану з урахуванням наявних фінансових ресурсів державного бюджету й оцінювання обґрунтованості додаткової потреби у бюджетних коштах опрацювати питання підвищення розмірів прожиткового мінімуму і мінімальної заробітної плати на 2023 рік;

2) з метою комплексного перегляду системи соціального захисту населення та кодифікації законодавства у цій сфері, перезавантаження системи соціальної підтримки, що базуватиметься на принципах надання соціальних виплат і соціальних послуг з урахуванням змін у підходах щодо моделі фінансування соціальної сфери, розробити та внести на розгляд Верховної Ради України проект Соціального кодексу;

3) сприяти підвищенню сукупного доходу громадян з урахуванням пенсії, всіх видів державної соціальної підтримки (доплати, надбавки, пільги, різні види державної соціальної допомоги та інші соціальні виплати) до рівня фактичного розміру прожиткового мінімуму;

4) розробити та подати на розгляд Верховної Ради України законопроект про внесення змін до Закону України „Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії" в частині чіткого визначення державних соціальних гарантій;

5) розробити та подати на розгляд Верховної Ради України законопроект про внесення змін до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» та Бюджетного Кодексу України щодо вилучення показника «рівень забезпечення прожиткового мінімуму» як такого, що не відповідає Конституції України;

6) удосконалити за участю сторін соціального діалогу та громадськості методологію визначення прожиткового мінімуму з урахуванням міжнародних стандартів та міжнародного досвіду;

7) активізувати роботу з виконання Рекомендацій парламентських слухань на тему: «Проблеми формування прожиткового мінімуму в Україні», затверджених Постановою Верховної Ради України від 19 травня 2020 року № 620-IX, зокрема щодо удосконалення методології визначення прожиткового мінімуму.

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

ВИСНОВОК

щодо проекту Закону України
про виплату одноразової грошової допомоги за шкоду життю та здоров'ю, завдану спричиненими військовою агресією проти України пораненням або загибеллю під час проходження публічної служби, виконання обов'язків на об'єктах критичної інфраструктури та здійснення професійної журналістської діяльності
(реєстр. № 7353)
друге читання

Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів розглянув на своєму засіданні 15 лютого 2023 року року (протокол № 142) пропозиції та поправки, що надійшли від суб'єктів права законодавчої ініціативи до проекту Закону України про виплату одноразової грошової допомоги за шкоду життю та здоров'ю, завдану спричиненими військовою агресією проти України пораненням або загибеллю під час проходження публічної служби, виконання обов'язків на об'єктах критичної інфраструктури та здійснення професійної журналістської діяльності за реєстр. № 7353, прийнятого Верховною Радою України 16 серпня 2022 року за основу із скороченням терміну подання поправок і пропозицій наполовину.

До законопроекту під час підготовки його до другого читання було внесено 63 пропозицій від 12 народних депутатів України різних фракцій та груп.

Комітетом до другого читання підготовлено порівняльну таблицю законопроекту, яка містить усі внесені та не відкликані пропозиції, з яких враховано 23 пропозиції; враховано частково 8 пропозицій, враховано редакційно 1 пропозиція та відхилено 31 пропозицію.

За результатами розгляду пропозицій народних депутатів України Комітет прийняв рішення схвалити текст порівняльної таблиці законопроекту та:

1. Врахувати пропозиції №№ 4, 5, 6, 13, 15, 17, 38, 45, 47, 48, 51, 62, проголосовані на засіданні Комітету, що внесено:

- народним депутатом України Арсенюком О.О.:

1) назву закону викласти у наступній редакції:

«Про одноразову грошову допомогу за шкоду життю та здоров'ю, завдану спричиненими військовою агресією проти України працівникам об'єктів критичної інфраструктури, державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування»;

2) статті 1 та 2 виключити;

3) Статтю 4 викласти у такій редакції:

«Стаття 2. Розмір одноразової грошової допомоги за шкоду життю та здоров'ю

Одноразова грошова допомога за шкоду життю та здоров'ю, на яку має право особа згідно із цим Законом, встановлюється у таких розмірах:

1) особам з інвалідністю I групи – 800 000 гривень;

2) особам з інвалідністю II групи – 500 000 гривень;

3) особам з інвалідністю III групи – 200 000 гривень;

4) у разі загибелі (смерті) – 1 000 000 гривень.

4) статтю 7 викласти в такій редакції:

Стаття 5. Оскарження рішення органу, що призначає і виплачує одноразову грошову допомогу за шкоду життю та здоров'ю, та відповідальність посадових осіб за порушення цього Закону

Рішення органу, що призначає і виплачує одноразову грошову допомогу за шкоду життю та здоров'ю, може бути оскаржене до відповідного органу виконавчої влади, якому він підпорядкований, або у судовому порядку.

Посадові особи, винні в порушенні цього Закону, несуть відповідальність згідно із законом;

5) пункт 3 Прикінцевих положень викласти у такій редакції:

«6. Кабінету Міністрів України:

1) затвердити перелік об'єктів критичної інфраструктури, на працівників яких поширюються положення цього Закону. Цей перелік об'єктів критичної інфраструктури діє до завершення формування Реєстру

об'єктів критичної інфраструктури відповідно до Закону України «Про критичну інфраструктуру»;

2) у місячний строк з дня опублікування цього Закону:

забезпечити прийняття нормативно-правових актів, що випливають із цього Закону;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом;

3) у році, наступному за роком набрання чинності цим Законом, поінформувати Верховну Раду України про стан виконання цього Закону»;

- народним депутатом України Третьяковою Г.М.:

1) Преамбулу Закону викласти в такій редакції:

«Цей Закон спрямований на підтримку деяких категорій осіб, які стали особами з інвалідністю або втратили працездатність без встановлення інвалідності у зв'язку з пораненням, каліцтвом, контузією або внаслідок захворювання, пов'язаних з виконанням посадових (службових, професійних) обов'язків у період військової агресії Російської Федерації проти України в районах проведення воєнних (бойових) дій або в районах, що піддавалися бомбардуванням, авіаударам та іншим збройним нападам, а у разі загибелі (смерті) зазначених осіб - членів їх сімей»;

2) слова та цифру «Розділ II ОДНОРАЗОВА ГРОШОВА ДОПОМОГА ТА ЇЇ ВІДШКОДУВАННЯ» виключити;

3) статтю 3 викласти у такій редакції:

«Стаття 1. Особи, які мають право на одноразову грошову допомогу за шкоду життю та здоров'ю

1. Право на призначення і виплату одноразової грошової допомоги за шкоду життю та здоров'ю мають особи з числа працівників об'єктів критичної інфраструктури, державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, які стали особами з інвалідністю або втратили працездатність без встановлення інвалідності у зв'язку з пораненням, каліцтвом, контузією або внаслідок захворювання, пов'язаних з виконанням посадових (службових, професійних) обов'язків у період військової агресії Російської Федерації проти України в районах проведення після 24 лютого 2022 року воєнних (бойових) дій або в районах, що піддавалися після цієї дати бомбардуванням, авіаударам та іншим збройним нападам.

2. У разі загибелі (смерті) осіб, зазначених у частині першій цієї статті, у зв'язку з пораненням, каліцтвом, контузією або внаслідок захворювання,

пов'язаних з виконанням посадових (службових, професійних) обов'язків у період військової агресії Російської Федерації проти України в районах проведення після 24 лютого 2022 року воєнних (бойових) дій або в районах, що піддавалися після цієї дати бомбардуванням, авіаударам та іншим збройним нападам, одноразова допомога за шкоду життю та здоров'ю призначається і виплачується членам їхніх сімей.

3. До членів сімей загиблих (померлих) осіб, зазначених у частині першій цієї статті, належать:

1) батьки, якщо вони до досягнення загиблим (померлим) повноліття не були позбавлені щодо нього батьківських прав;

2) один із подружжя, який не одружився вдруге;

3) малолітні та/або неповнолітні діти;

4) повнолітні діти, які навчаються за денною або дуальною формою здобуття освіти у загальноосвітніх навчальних закладах системи загальної середньої освіти, а також у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти (у тому числі у період між завершенням навчання в одному із зазначених навчальних закладів та вступом до іншого навчального закладу або у період між завершенням навчання за одним освітньо-кваліфікаційним рівнем та продовженням навчання за іншим за умови, що такий період не перевищує чотирьох місяців), до закінчення цих закладів освіти, але не довше ніж до досягнення ними 23 років;

5) повнолітні діти, які не мають (і не мали) своїх сімей;

6) повнолітні діти, які мають свої сім'ї, але стали особами з інвалідністю до досягнення повноліття;

7) утриманці загиблого (померлого), яким у зв'язку з цим виплачується пенсія»;

4) статтю 5 викласти у наступній редакції:

«Стаття 3. Призначення і виплата одноразової грошової допомоги за шкоду життю та здоров'ю

1. Одноразова грошова допомога за шкоду життю та здоров'ю призначається і виплачується за рішенням органу, визначеного Кабінетом Міністрів України.

2. Одноразова грошова допомога за шкоду життю та здоров'ю особам, зазначеним у частині третій статті 1 цього Закону, призначається і виплачується рівними частками всім особам, які мають право на її призначення і виплату, за їх особистою заявою або їх законних представників. У разі відмови однієї з зазначених осіб, від призначення і виплати одноразової грошової допомоги за шкоду життю та здоров'ю, або якщо одна із зазначених осіб у строк, встановлений частиною п'ятою цієї

статті, не реалізувала своє право на призначення і виплату такої допомоги, її частка розподіляється між іншими особами, які мають право на призначення і виплату одноразової грошової допомоги за шкоду життю та здоров'ю.

Особам, які мають право на призначення і виплату одноразової грошової допомоги, її призначення і виплата здійснюється незалежно від реалізації права на призначення і виплату такої допомоги іншими особами, зазначеними у частині третій статті 1 цього Закону.

3. Причина, група, час настання інвалідності, строк, на який встановлюється інвалідність, ступінь втрати працездатності без встановлення інвалідності визначаються згідно із законодавством.

4. Якщо особа одночасно має право на призначення і виплату одноразової грошової допомоги за шкоду життю та здоров'ю, передбаченої цим Законом, та одноразової грошової допомоги, одноразової страхової виплати або компенсаційної виплати за шкоду життю та здоров'ю, встановлених іншими нормативно-правовими актами, виплата грошових сум здійснюється виключно в порядку та розмірах, визначених цим Законом.

5. Особи, які мають право на отримання одноразової грошової допомоги за шкоду життю та здоров'ю, передбаченої цим Законом, можуть реалізувати його протягом трьох років з дня виникнення у них такого права.

6. Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги за шкоду життю та здоров'ю визначається Кабінетом Міністрів України.

7. Одноразова грошова допомога за шкоду життю та здоров'ю виплачується за рахунок коштів державного бюджету.

8. Відшкодування витрат державного бюджету на виплату одноразової грошової допомоги за шкоду життю та здоров'ю здійснюється за рахунок стягнення цієї суми з держави-агресора відповідно до принципів і норм міжнародного права»;

5) у статті 6:

а) номер статті 6 вважати номером статті 4;

б) абзац перший частини першої викласти у наступній редакції:

«1. Призначення і виплата одноразової грошової допомоги за шкоду життю та здоров'ю особі, а у разі її загибелі (смерті) - членам її сім'ї, не здійснюється, якщо загибель (смерть), поранення, каліцтво, контузія, захворювання, яке призвело до інвалідності, або втрата працездатності без встановлення інвалідності, є наслідком:»;

6) слова та цифру «Розділ III» замінити словами і цифрою «Розділ II»;

7) у Прикінцевих положеннях:

а) пункт 1 викласти у наступній редакції:

«1. Цей Закон набирає чинності з першого числа місяця, наступного за місяцем його опублікування»;

б) пункт 2 викласти у наступній редакції:

«2. Установити, що:

1) право на отримання одноразової грошової допомоги за шкоду життю та здоров'ю, передбаченої цим Законом, мають також особи, визначені частиною першою статті 1 цього Закону, які визнані особами з інвалідністю у період з 24 лютого 2022 року до набрання чинності цим Законом;

2) право на отримання одноразової грошової допомоги за шкоду життю та здоров'ю, передбаченої цим Законом, мають також

особи, визначені частиною третьою статті 1 цього Закону, у разі загибелі (смерті) осіб, визначених частиною другою статті 1 цього Закону, у період з 24 лютого 2022 року до набрання чинності цим Законом.

3. Установити, що особам, яким у період з 24 лютого 2022 року до набрання чинності цим Законом призначено та виплачено одноразову грошову допомогу, одноразову страхову виплату або компенсаційну виплату у зв'язку із завданою шкодою життю та здоров'ю відповідно до інших нормативно-правових актів у розмірі, меншому ніж передбачено цим Законом, за рахунок державного бюджету виплачується різниця між сумою, визначеною цим Законом, та фактично отриманою сумою у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

4. Інформація про надання одноразової грошової допомоги, одноразової страхової виплати за шкоду життю та здоров'ю, допомоги (компенсації) за завдану матеріальну шкоду, спричинені військовою агресією Російської Федерації проти України в районах проведення після 24 лютого 2022 року воєнних (бойових) дій або в районах, що піддавалися після цієї дати бомбардуванням, авіаударам та іншим збройним нападам, зберігається у відповідних державних електронних інформаційних реєстрах, системах або базах даних органів, що надають адміністративні, соціальні та інші публічні послуги, провадять іншу управлінську діяльність та державне регулювання, на підставі отриманих в установленому порядку відомостей та документів у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

5. Внести зміни до таких законів України:

1) абзац шостий частини восьмої статті 7 Закону України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» (Відомості Верховної Ради

України, 2006 р., № 2–3, ст. 36 із наступними змінами) доповнити словами «військової агресії Російської Федерації проти України»;

2) пункт 3 частини четвертої статті 20 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 2–3, ст. 11 із наступними змінами) після абзацу сьомого доповнити новим абзацом такого змісту:

«інформацію про шкоду життю та здоров'ю, спричинені військовою агресією Російської Федерації проти України в районах проведення після 24 лютого 2022 року воєнних (бойових) дій або в районах, що піддавалися після цієї дати бомбардуванням, авіаударам та іншим збройним нападам».

У зв'язку з цим абзаци восьмий і дев'ятий вважати відповідно абзацами дев'ятим і десятим».

2. Врахувати частково пропозицію № 16 народного депутата України Третьякової Г.М., зважуючи на те, що пропозиція № 17 врахована повністю:

«Статтю 4 викласти у такій редакції:

«Стаття 2. Розмір одноразової грошової допомоги за шкоду життю та здоров'ю

Одноразова грошова допомога за шкоду життю та здоров'ю, на яку має право особа згідно із цим Законом, встановлюється у таких розмірах:

1) особам з інвалідністю I групи – 800 000 гривень;

2) особам з інвалідністю II групи – 500 000 гривень;

3) особам з інвалідністю III групи – 200 000 гривень;

4) особам, які втратили працездатність без встановлення інвалідності – 100 000 гривень;

5) у разі загибелі (смерті) – 1 000 000 гривень».

Враховуючи викладене, керуючись пунктом 3 частини першої статті 12, пунктами 4 – 6 частини першої статті 15, пунктами 5 та 6 частини першої статті 16 Закону України «Про комітети Верховної Ради України», пунктом 3 частини першої статті 123 Регламенту Верховної Ради України, Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів ухвалив цей висновок і прийняв рішення рекомендувати Верховній Раді України за результатами розгляду в другому читанні проект Закону України про виплату одноразової грошової допомоги за шкоду життю та здоров'ю, завдану спричиненими військовою агресією проти України пораненням або загибеллю під час проходження публічної служби, виконання обов'язків на об'єктах критичної інфраструктури та здійснення професійної журналістської діяльності за реєстр. № 7353 прийняти в

другому читанні та в цілому із необхідним техніко-юридичним опрацюванням.

Додаток: порівняльна таблиця на 30 аркушах.

Голова Комітету **Г. Третьякова**